

UCHWAŁA **składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego**

Dnia 4 września 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Anna Kozłowska

SSN Barbara Myszka

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa Syndyka G. C. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej w K.
przeciwko P. D. sp. z o.o. w W.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 4 września 2013 r.,
przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Wojciecha Kasztelana,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w K.
postanowieniem z dnia 26 czerwca 2012 r., przekazanego przez Sąd Najwyższy
postanowieniem z dnia 6 grudnia 2012 r., sygn. akt III CZP 78/12,
do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu Sądowi Najwyższemu,

„Czy wierzytelność nabyta w drodze przelewu przez dłużnika upadłego, wobec którego ogłoszono upadłość obejmującą likwidację jego majątku, w terminie i przy spełnieniu warunku o jakim mowa w art. 94 ust. 1 in fine ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze z dnia 28 lutego 2003 roku (jedn. tekst Dz.U. z 2009 r. Nr 175 poz. 1361 z późn. zm.), jest taką, którą dłużnik ten może skutecznie potrącić z wierzytelnością przysługującą wzajemnie upadłemu, a jeśli tak to czy jego oświadczenie złożone przed ogłoszeniem upadłości wywoła skutek o jakim mowa w § 2 art. 498 k.c.?”

podjął uchwałę:

Oświadczenie o potrąceniu złożone przed dniem ogłoszenia upadłości, obejmującej likwidację majątku upadłego, przez jego dłużnika, który nabył wierzytelność w drodze przelewu w okresie roku przed dniem ogłoszenia upadłości wiedząc o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości, nie powoduje umorzenia wierzytelności.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w K., wyrokiem z dnia 25 stycznia 2012 r., oddalił powództwo Syndyka G. C. spółki z o.o. w K. w upadłości likwidacyjnej przeciwko P. D. spółce z o.o. w W. o zapłatę odszkodowania w kwocie 872.32,55 zł za wypowiedzenie umowy najmu powierzchni handlowej w Centrum Handlowym P. w S.

Sąd ustalił, że w dniu 1 grudnia 2002 r. D. S.A. w W., jako wynajmujący, oraz G. C. spółka z o.o. w K., jako najemca, zawarły umowę najmu powierzchni handlowej w Centrum Handlowym P. w S. Aneksem strony zmieniły pierwotnie określony czas trwania umowy, oznaczyły jego koniec na dzień 31 grudnia 2012 r., a ponadto zastrzegły dla najemcy odszkodowanie na wypadek wcześniejszego rozwiązania umowy z powodu planowanej rozbudowy budynku. W dniu 20 grudnia 2007 r. pozwana, jako następcą prawny D., wypowiedziała umowę ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2008 r. G. C. spółka z o.o. w K. wezwała pozwaną do zapłaty odszkodowania umownego z powodu dokonanego wypowiedzenia. Pismami z dnia 16 czerwca 2009 r. pozwana poinformowała G. C. spółkę z o.o. w K. o nabyciu od jej wierzycieli: spółek z o.o. E. i O. D. z siedzibami w W. wierzytelności na łączną kwotę 873.810,64 zł, natomiast w dniu 18 czerwca 2009 r. złożyła oświadczenie o potrąceniu nabytych przez siebie wierzytelności z wierzytelnością G. C. Już w pierwszej połowie 2009 r. wiedza o trudnej sytuacji ekonomicznej spółki G. C. była powszechna. W dniu 1 lipca 2009 r. Sąd ogłosił upadłość G. C. spółki z o.o. w K. z możliwością zawarcia układu, która następnie, orzeczeniem z dnia 18 września 2009 r., została zmieniona na upadłość obejmującą likwidację jej majątku.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana w okresie roku przed ogłoszeniem upadłości likwidacyjnej wiedziała o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości G. C. Mimo to uznał, że oświadczenie o potrąceniu było skuteczne, gdyż jako dokonane przed ogłoszeniem upadłości G. C., nie podpadało pod regulację art. 94 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (obecnie, jedn. tekst: Dz.U. z 2012 r. Nr 1112, dalej: „u.p.n.”).

Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelację powoda wniesioną od wyroku Sądu pierwszej instancji, powziął poważną wątpliwość wyrażoną w zagadnieniu prawnym przytoczonym na wstępie, które postanowieniem z dnia 6 grudnia 2012 r. przedstawiono do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Przedstawione zagadnienie prawne dotyczy instytucji potrącenia w upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego. Zgodnie z art. 94 ust. 1 u.p.n., potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli dłużnik upadłego nabył wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości albo nabył ją w ciągu ostatniego roku przed dniem ogłoszenia upadłości, wiedząc o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości. Przepis ten stanowi odpowiednik art. 35 § 1 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm., dalej: „pr. upadłościowe”), według którego potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli dłużnik upadłego nabył wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości albo nabył ją w ciągu ostatnich sześciu miesięcy ostatniego roku przed datą ogłoszenia upadłości, wiedząc o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości. Artykuł 35 § 1 pr. upadłościowego został zmieniony z dniem 3 stycznia 1998 r., przez art. 1 ustawy z dnia 31 lipca 1997 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. - Prawo upadłościowe i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 751). Przewidziany w nim termin sześciu miesięcy został zastąpiony terminem rocznym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ujawniła się rozbieżność poglądów co do zakresu zastosowania regulacji zawartej w art. 94 ust. 1 u.p.n., a poprzednio w art. 35 § 1 pr. upadłościowego. Według jednego poglądu, znajdującego wyraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CZP 48/03 (OSNC 2004, nr 10, poz. 155), oświadczenie o potrąceniu złożone w ciągu roku przed dniem ogłoszenia upadłości przez dłużnika upadłego, który w tym okresie nabył w drodze przelewu lub indosu wierzytelność, wiedząc o podstawie upadłości, nie powoduje umorzenia wierzytelności. Takie samo stanowisko zostało zajęte w wyrokach tego Sądu z dnia 19 listopada 2004 r., V CK 231/04 (nie publ.) oraz z dnia 30 listopada 2005 r., III CK 224/05 (Mon. Prawn. 2006, nr 1, str. 5).

W orzeczeniach tych, odnoszących się do wykładni art. 35 § 1 pr. upadłościowego, przyjęto, że prawo upadłościowe nie zawiera norm wprowadzających inną konstrukcję prawną „potrącenia” niż ta, którą przewiduje

kodeks cywilny. Instytucja ta została jednak w prawie upadłościowym dostosowana do charakteru i celu postępowania upadłościowego tak, żeby, z jednej strony wierzyciel upadłego uprawniony do dokonania potrącenia przed ogłoszeniem upadłości mógł go dokonać także po ogłoszeniu upadłości, a z drugiej strony, nie dochodziło do nieuzasadnionego uprzywilejowania wierzyciela wzajemnego kosztem masy upadłości i innych wierzycieli upadłego. Takie uprzywilejowanie mogłoby być skutkiem nabycia wierzytelności wobec przyszłego upadłego w celu korzystniejszego w stosunku do innych wierzycieli zaspokojenia się poza trybem podziału masy przez potrącenie nabytej wierzytelności z wierzytelnością upadłego wchodzącą w skład masy. Artykuł 35 § 1 modyfikuje potrącenie w ten sposób, że w pewnych sytuacjach, a mianowicie wtedy, gdy dłużnik upadłego stał się wierzycielem w wyniku nabycia wierzytelności przez przelew lub indos po ogłoszeniu upadłości lub gdy nabył w tej drodze wierzytelność w ciągu ostatniego roku przed dniem ogłoszenia upadłości, wiedząc o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości, wyłącza skutek w postaci umorzenia wierzytelności upadłego i wierzytelności potrącającego pomimo złożenia przez wierzyciela upadłego oświadczenia o umorzeniu tych wierzytelności przez potrącenie. Pomiędzy art. 34 § 1 a art. 35 § 1 pr. upadłościowego nie występuje zależność tego rodzaju, aby stosowanie art. 35 § 1 wymagało uprzedniego stwierdzenia spełnienia przesłanek z art. 34 § 1. Artykuł 35 § 1 nie jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 34 § 1 pr. upadłościowego. Artykuł 34 i 35 oraz pozostałe przepisy rozdziału III działu II tytułu II pr. upadłościowego nie pozostają względem siebie w stosunku *lex specialis - lex generalis*, lecz wszystkie razem stanowią przepisy szczególne w stosunku do art. 498-505 k.c. Określenie na podstawie art. 34 § 1 i art. 35 § 1 pr. upadłościowego skutków zachowań dłużnika-wierzyciela wzajemnego upadłego następuje po ogłoszeniu upadłości. Z tego jednak nie wynika, że również zdarzenia wywołujące te skutki muszą nastąpić po ogłoszeniu upadłości. W świetle art. 35 § 1 pr. upadłościowego, badaniu pod kątem skuteczności przewidzianej w art. 498 § 2 k.c. podlega oświadczenie o potrąceniu złożone zarówno po ogłoszeniu upadłości, jak i przed ogłoszeniem upadłości. Jeżeli okaże się, że dłużnik upadłego przed ogłoszeniem upadłości złożył oświadczenie o potrąceniu wierzytelności, którą nabył w ciągu

ostatniego roku przed ogłoszeniem upadłości, wiedząc o istnieniu podstawy ogłoszenia upadłości, to potrącenie jest niedopuszczalne. Nabyta wierzytelność podlegać będzie zaspokojeniu na równi z wierzytelnościami innych wierzycieli upadłego w ramach podziału masy upadłościowej, natomiast wierzytelność wobec dłużnika upadłego powiększy aktywa masy. W takim przypadku, art. 34 § 1 pr. upadłościowego w ogóle nie ma zastosowania. Dopiero po ustaleniu, że nie zachodzą przeszkody, o których mowa w art. 35 § 1, oświadczenie dłużnika upadłego o potrąceniu powinno być ocenione na podstawie art. 34 § 1 pr. upadłościowego albo na podstawie art. 498-505 k.c., w zależności od tego, czy zostało ono złożone przed, czy po ogłoszeniu upadłości; gdy przypada na okres po ogłoszeniu upadłości dodatkowo wymaga zbadania zachowanie terminu przewidzianego w art. 37 pr. upadłościowego. Stanowisko to znajduje uzasadnienie nie tylko w treści art. 34 § 1 i art. 35 § 1 pr. upadłościowego, ale także w funkcji, jaką spełniają instytucje potrącenia i postępowania upadłościowego. Gdyby dopuścić umorzenie wzajemnych wierzytelności upadłego i jego dłużnika w wyniku oświadczenia dłużnika złożonego przed ogłoszeniem upadłości w warunkach przewidzianych w art. 35 § 1 pr. upadłościowego, to należałoby uznać, że ratio legis wymienionego przepisu odnosi się tylko do sytuacji, w której dłużnik nabywający wierzytelność opóźnił się ze złożeniem oświadczenia do czasu po ogłoszeniu upadłości. Z punktu widzenia interesów wierzycieli upadłego, jest bez znaczenia, kiedy dłużnik zrealizował potrącenie. Istotne jest, że stał się wierzycielem wzajemnym upadłego w drodze cesji w czasie, gdy wiadomo było, że istnieje podstawa do ogłoszenia upadłości; w tym tkwi domniemanie działania w celu uzyskania lepszej pozycji wierzyciela i zubożenia masy upadłości. Mogłoby też dochodzić do skupywania wierzytelności przyszłego upadłego za ceny niższe niż ich wartość, pozwalającego stosunkowo łatwo pozbywać się długów kosztem wierzycieli upadłego, niebędących jego dłużnikami wzajemnymi. Byłoby to zaprzeczeniem celom uregulowania art. 35 § 1, wyrażonym w uzasadnieniu projektu prawa upadłościowego: ochrony równości wierzycieli oraz zapobiegania działaniom na ich szkodę. Niedopuszczalność potrącenia, według przedstawionego wyżej stanowiska, oznacza nienastąpienie skutku prawnego w postaci umorzenia wzajemnych wierzytelności, nie zaś niemożność złożenia oświadczenia woli

o potrąceniu. Ocena tego rodzaju skutku wchodzi w rachubę wówczas, gdy w ciągu roku od nabycia wierzytelności przez dłużnika upadłego upadłość zostanie ogłoszona. W przeciwnym razie, tj. jeżeli upadłość nie zostanie ogłoszona lub zostanie ogłoszona później niż w ciągu roku od nabycia wierzytelności przez dłużnika upadłego, niedopuszczalność potrącenia przewidziana art. 35 § 1 pr. upadłościowego nie występuje. Jest więc ryzykiem dłużnika nabywającego wierzytelność ze świadomością istnienia podstawy upadłości, jak się następnie ułożą okoliczności faktyczne. Dopiero bowiem z perspektywy ogłoszonej upadłości okaże się, czy zaistniały przesłanki wymienione w art. 35 § 1 pr. upadłościowego i czy w związku z tym doszło do umorzenia nabytej przez dłużnika wierzytelności z jego długiem do upadłego.

Przedstawiona wyżej wykładnia była również prezentowana w nauce prawa w odniesieniu do art. 35 § 1 pr. upadłościowego, a obecnie w odniesieniu do art. 94 ust. 1 u.p.n. Jej zwolennicy podkreślają antyspekulacyjny charakter tego ostatniego przepisu. Spekulacja długami upadłego pozwalałaby na omińnięcie ograniczeń dotyczących możliwości uzyskania zaspokojenia długów upadłego w postępowaniu upadłościowym. Prawo upadłościowe i naprawcze reguluje zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli niewypłacalnego dłużnika, a jego celem jest zaspokojenie tych roszczeń w jak najwyższym stopniu. Zasada optymalizacji, czyli dążenia do jak najdalej idącego zaspokojenia wierzycieli, stanowi podstawową dyrektywę w postępowaniu, wobec niewypłacalnego dłużnika. Poza tym, regulacje zawarte w Prawie upadłościowym i naprawczym zmierzają do zapewnienia wierzycielom równomiernego zaspokojenia z tego, co uda się zgromadzić w majątku niewypłacalnego dłużnika. Nieobjęcie zakresem stosowania art. 94 ust. 1 u.p.n. potrącenia dokonanego przed ogłoszeniem upadłości prowadziłoby do niemożności realizacji obu wyżej wymienionych zasad prawa upadłościowego. Przepis ten wprowadza w interesie osób trzecich, tj. wierzycieli upadłego, dodatkową przesłankę negatywną potrącenia. Spełnienie ustawowych przesłanek potrącenia, w tym brak przesłanek negatywnych, poddane jest kontroli sądu, która ma miejsce dopiero w jakiś czas po złożeniu oświadczenia o potrąceniu. Stan niepewności co do istnienia lub nieistnienia stosunków prawnych jest immanentnie związany z każdym przypadkiem potrącenia ustawowego, czy szerzej

z wykonaniem każdego prawa podmiotowego kształtującego. Za proponowaną interpretacją przemawiają także argumenty wynikające z wykładni językowej.

Według drugiego poglądu, ujmującego w porównaniu z pierwszym wężej zakres zastosowania regulacji zawartej w art. 94 ust. 1 u.p.n., a uprzednio w art. 35 § 1 pr. upadłościowego, oświadczenie o potrąceniu złożone w ciągu roku przed dniem ogłoszenia upadłości przez dłużnika upadłego, który w tym okresie nabył w drodze przelewu lub indosu wierzytelność, wiedząc o podstawie upadłości, powoduje umorzenie wierzytelności. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1994 r., I CRN 149/94 (OSP 1996, nr 4, poz. 84), przyjęto, że przepisy art. 34 i nast. pr. upadłościowego o potrąceniu w postępowaniu upadłościowym stosuje się wyłącznie do potrącenia między wierzytelnością do upadłego i taką wierzytelnością upadłego, która należy do masy upadłości. Jeżeli natomiast potrącenie następuje między wierzytelnością wierzyciela a taką wierzytelnością upadłego, która nie należy do masy upadłości, odbywa się ono na ogólnych zasadach (art. 498-505 k.c.). O skutku potrącenia w postaci umorzenia wzajemnych wierzytelności decyduje więc chwila złożenia oświadczenia woli przez potrącającego.

Przepisy art. 34-37 pr. upadłościowego o potrąceniu stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego o potrąceniu. Zamieszczone one zostały w tytule II prawa upadłościowego; „Skutki ogłoszenia upadłości”, dziale II: „Skutki ogłoszenia upadłości co do majątku upadłego” rozdziale III: „Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego”, i już ta ich lokalizacja wskazuje, że odnoszą się do zdarzeń po ogłoszeniu upadłości. Stosowanie art. 35 § 1 pr. upadłościowego, może wchodzić w rachubę tylko w przypadku spełnienia wymagań art. 34, mającego podstawowe znaczenie w odniesieniu do potrącenia wierzytelności upadłego z wierzytelnością jego dłużnika, bo stanowiącego, kiedy to potrącenie jest dopuszczalne. Zgodnie z tym przepisem, warunkiem potrącenia, o którym w nim mowa jest, aby obie wierzytelności istniały w czasie ogłoszenia upadłości. Odpowiada to ogólnym przepisom dotyczącym potrącenia, bowiem z istoty potrącenia wynika, że obok siebie istnieć muszą dwie wierzytelności. Powyższy warunek nie jest spełniony, gdy przed ogłoszeniem upadłości dokonano już skutecznego potrącenia z wierzytelnością upadłego wierzytelności jego

dłużnika. W takiej bowiem sytuacji obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.) i w chwili ogłoszenia upadłości obie one już nie istnieją. Tym samym wierzytelność upadłego - jako już „skonsumowana” w wyniku dokonanego potrącenia - nie wchodzi do masy upadłości. Według bowiem art. 20 § 1 pr. upadłościowego, masę upadłości stanowi majątek upadłego, który należy do niego w chwili ogłoszenia upadłości i który nabędzie on w toku postępowania upadłościowego. Przepisy art. 34 i nast. pr. upadłościowego stosuje się zatem wyłącznie do potrącenia wierzytelności do upadłego z wierzytelnością upadłego, która należy do masy upadłości. W przypadku potrącenia wierzytelności wierzyciela upadłego z wierzytelnością upadłego, która nie należy do masy upadłości, nie może więc mieć zastosowanie wyłączenie dopuszczalności potrącenia przewidziane w art. 35 § 1 pr. upadłościowego. Wyłączenie to jest przejawem realizacji zasady równomiernego traktowania wierzycieli upadłego. Jeżeli zatem wierzytelność upadłego nie istniała już w dacie ogłoszenia upadłości i tym samym nie weszła do masy upadłości, nie aktualizuje się *ratio legis* art. 35 § 1 pr. upadłościowego.

Omawiany drugi pogląd znalazł wyraz, już w odniesieniu do art. 94 ust. 1 u.p.n., również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008 r., II CSK 424/07 (OSNC-ZD 2008, nr 4, poz. 113). Sąd Najwyższy, powołał się w nim dodatkowo na argument wynikający z wykładni językowej. Wskazał, że jeżeliby zamiarem ustawodawcy było uznanie za niepotrącalne wierzytelności nabytych po ogłoszeniu upadłości, jak i wierzytelności nabytych w ciągu ostatniego roku przed ogłoszeniem upadłości z wiedzą o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości, to sformułowanie art. 94 ust. 1 u.p.n. powinno brzmieć: „potrącenie nie było i nie jest dopuszczalne”, a nie: „potrącenie nie jest dopuszczalne”. Ponadto uznał, że przeciwko stanowisku przyjętemu w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2003 r., III CZP 48/03, przemawia wykładnia funkcjonalna. Zakłada ono bowiem konstrukcję swoistego zawieszenia lub „warunkowania” skutku oświadczenia woli o potrąceniu. W chwili dokonywania potrącenia nie ma pewności co do jego skuteczności, gdyż upadłość wierzyciela nie została jeszcze ogłoszona i nie wiadomo, czy w ogóle będzie ogłoszona. W przypadku ogłoszenia upadłości we wskazanym terminie, powstaje dylemat, czy skutek potrącenia w postaci umorzenia wierzytelności był zawieszony

do czasu ogłoszenia upadłości, czy może wierzytelność po złożeniu oświadczenia o potrąceniu była już przez cały czas umorzona. Stanowisko wyrażone w uchwale z dnia 23 sierpnia 2003 r., III CZP 48/03, rodzi też istotne problemy w odniesieniu do oceny stanu wiedzy dłużnika o podstawach do ogłoszenia upadłości. Mimo bowiem trudności finansowych dłużnika może być ogłoszona upadłość z możliwością zawarcia układu, a w ramach tego postępowania nie ma ograniczeń co do potrącania wierzytelności przed jego wszczęciem (art. 89 u.p.n.). Stanowisko to stwarza stan niepewności co do istnienia stosunków prawnych. Jeśli oświadczenie złożone przez dłużnika upadłego przed ogłoszeniem upadłości o potrąceniu nie powoduje umorzenia wierzytelności, to nie można wykluczyć sytuacji, w której mimo istnienia podstaw do ogłoszenia upadłości, wniosek o upadłość nie będzie złożony lub zostanie przez sąd zwrócony wobec braków formalnych albo też oddalony ze względu na oczywisty brak majątku. Wykładnia przyjęta w uchwale stwarza trudności w funkcjonowaniu instytucji potrącenia przed potencjalnym ogłoszeniem upadłości jednej ze stron potrącenia. Potrącenie dotyczy najczęściej wierzytelności przeterminowanych, a przynajmniej wymagalnych. Dążenie do umorzenia takich wierzytelności - wobec niepewności co do ogłoszenia upadłości jednej ze stron - jest najzupełniej naturalne wobec narastania odsetek od wierzytelności przeterminowanych, groźby upływu terminu przedawnienia takich wierzytelności i wiążących się z tym niekorzystnych skutków podatkowych. Interes wierzycieli upadłego jest chroniony w wystarczający sposób przez zakazanie dokonywania czynności potrącenia po ogłoszeniu upadłości, w warunkach wskazanych w art. 94 ust. 1 u.p.n. Przepis ten słusznie nie chroni tych dłużników, którzy nabyli wierzytelność od osoby trzeciej i nie dokonali bez zwłoki potrącenia. Do czasu ogłoszenia upadłości potrącenie, dokonane w warunkach, o których mowa w art. 94 ust. 1 u.p.n., zagraża interesom wierzycieli jedynie w sposób hipotetyczny, natomiast negatywne konsekwencje stanowiska zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy, w postaci zachwiania pewności obrotu, są nieproporcjonalne do chronionego dobra.

Drugi pogląd, ujmujący węższy niż pierwszy zakres zastosowania regulacji zawartej w art. 94 ust. 1 u.p.n., a wcześniej w art. 35 § 1 pr. upadłościowego, znalazł wyraz także w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 14 grudnia 2004 r.,

II CK 263/04, z dnia 28 listopada 2004 r., V CK 260/04, z dnia 14 czerwca 2005 r., V CK 730/04, z dnia 8 grudnia 2005 r., II CK 295/05, z dnia 24 października 2007 r., IV CSK 223/07, z dnia 25 marca 2009 r., V CSK 19/09, z dnia 17 września 2009 r., IV CSK 144/09 oraz z dnia 22 marca 2012 r., V CSK 95/11 (nie publ.).

Drugi kierunek wykładni art. 94 ust. 1 u.p.n., ujmujący wężej zakres jego stosowania, jest reprezentowany także w nauce prawa. Oprócz argumentów, które znalazły odzwierciedlenie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008 r., II CSK 424/07, wskazuje się, że wykładnia gramatyczna przemawia za przyjęciem poglądu, iż decydujące znaczenie dla stosowania przepisów o potrąceniu ma chwila złożenia oświadczenia o potrąceniu. Przepisy art. 93-96 u.p.n. nie zawierają normy prawnej, która modyfikowałaby wprost skutki materialnoprawne oświadczenia o potrąceniu złożonego przed ogłoszeniem upadłości. Przypadki niedopuszczalności potrącenia w art. 505 pkt 1-3 k.c. zostały wskazane w sposób umożliwiający ich identyfikację na moment składania oświadczenia o potrąceniu. Nie są to sytuacje w jakikolwiek sposób warunkowe w odniesieniu do chwili dokonywania czynności. O ile przesłanki negatywne potrącenia, o których mowa w art. 505 k.c., mogą być obiektywnie stwierdzone już w momencie składania oświadczenia o potrąceniu, o tyle w sytuacji opisanej w art. 94 ust. 1 u.p.n. można tylko spekulować, gdyż dłużnik nie może wiedzieć czy zostanie ogłoszona upadłość strony pasywnej w terminie rocznym od nabycia wierzytelności. Skoro w Prawie upadłościowym i naprawczym przewidziano prawną możliwość uznania za bezskuteczne czynności upadłego dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli, a nie wspomina się o możliwości zniweczenia skutków prawnych oświadczenia o potrąceniu dokonanego przez jednego z wierzycieli dłużnika to, należy przyjąć, że skutki przewidziane w przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego dotyczące potrącenia odnoszą się jedynie do zobowiązań istniejących w chwili ogłoszenia upadłości. Jeżeli nawet przyjąć, że cesja dokonana w ciągu roku wiąże się z „domniemaniem działania w celu uzyskania lepszej pozycji wierzyciela i zubożenia masy upadłości” to takiemu przelewowi nie stoją na przeszkodzie przepisy prawa cywilnego czy upadłościowego. Wątpliwy jest antyspekulacyjny charakter omawianej regulacji, gdyż przepisy nie zabraniają podejmowania czynności zmierzających do polepszenia swojej sytuacji. Niekiedy kompensaty,

potrącenia i cesje są normalnym i typowym sposobem dokonywania rozliczeń. Opowiedzenie się za szerszym zakresem zastosowania art. 94 ust. 1 u.p.n. jest dalej idące w skutkach niż instytucja bezskuteczności czynności w stosunku do masy upadłości, posiadająca własną wyraźną regulację (art. 127 i n. u.p.n.) dopuszczającą do zakwestionowania ekwiwalentnej czynności prawnej dokonanej niezależnie od woli przyszłego upadłego. Jeżeli art. 94 ust. 1 u.p.n. miałby mieć zastosowanie do potrąceń dokonanych przed ogłoszeniem upadłości, to inną treść powinien mieć art. 13 ust. 3 u.p.n., który nie obejmuje potrącenia dokonanego przed ogłoszeniem upadłości. Również w czasie obowiązywania art. 35 § 1 pr. upadłościowego w piśmiennictwie wyrażane było stanowisko o konieczności zawężającej wykładni tego przepisu.

II. Potrącenie przewidziane w przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego jest rodzajem potrącenia uregulowanego w przepisach kodeksu cywilnego (art. 498–505), dokonywanego za pomocą oświadczenia woli wierzyciela, złożonego wierzycielowi wzajemnemu, w wyniku którego dochodzi do umorzenia obu wierzytelności do wysokości wierzytelności niższej (art. 498 § 2 k.c.). Jest to więc oświadczenie woli prawokształtujące. Ze względu na skutek określony w art. 498 § 2 k.c., potrącenie spełnia funkcję egzekucyjną, gdyż potrącający zaspokaja się z tego, co powinien świadczyć swojemu wierzycielowi. Poza tym potrącenie spełnia funkcję zapłaty, gdyż zwalnia dłużnika od realnego spełnienia świadczenia wierzycielowi. Oświadczenie o potrąceniu ma charakter definitywny, gdyż w razie istnienia określonych ustawowo przesłanek pozytywnych oraz braku przesłanek negatywnych, prowadzi do umorzenia wierzytelności objętych potrąceniem. Z tej przyczyny nie jest dopuszczalne złożenie oświadczenia o potrąceniu pod warunkiem albo z zastrzeżeniem terminu. W art. 505 k.c. zawarto ograniczenia w możliwości skorzystania z potrącenia (przesłanki negatywne). Wymieniono rodzaje wierzytelności, które nie mogą być przedmiotem potrącenia. Ich katalog nie jest zamknięty. Zgodnie z art. 505 pkt 4 k.c., nie mogą być umorzone przez potrącenie wierzytelności, co do których potrącenie jest wyłączone przez przepisy szczególne.

Oświadczenie o potrąceniu staje się skuteczne z chwilą dojścia do adresata: wierzyciela, a zarazem dłużnika potrącającego. Przy czym, jak stanowi art. 499 zd.

drugie k.c., ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe, czyli od chwili kiedy zaistniał stan potrącalności wierzytelności. Z tą też chwilą wierzyciel uzyskuje możliwość złożenia skutecznego oświadczenia o potrąceniu wierzytelności. Co do zasady, nie wpływają na nią zdarzenia późniejsze, takie jak: przedawnienie wierzytelności (art. 502 k.c.), zajęcie wierzytelności przez osobę trzecią (art. 504 k.c.) oraz cesja wierzytelności (art. 513 § 2 k.c.). Na możliwość dokonania potrącenia po zaistnieniu stanu potrącalności nie powinny również wpływać okoliczności dotyczące sytuacji ekonomicznej wierzyciela-dłużnika potrącającego.

Celem postępowania upadłościowego jest wspólne dochodzenie roszczeń wierzycieli wobec niewypłacalnego dłużnika (art. 1 ust. 1 u.p.n.) i zaspokojenie ich w jak najwyższym stopniu (tzw. zasada optymalizacji określona w art. 2 u.p.n.). Regułą jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli z funduszków masy upadłości, proporcjonalnie, z uwzględnieniem preferencyjnego traktowania, według przepisów u.p.n., określonych rodzajów wierzytelności. Mimo to przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego dopuszczają wyjątkowo także inne formy zaspokojenia wierzycieli upadłego, w tym potrącenie wzajemnych wierzytelności. Dopuszczenie potrącenia wzajemnych wierzytelności przez wierzycieli upadłego jest uzasadnione względami słuszności. Jego wyłączenie prowadziłoby bowiem do tego, że wierzyciel upadłego sam musiałby spełnić swoje świadczenie, uzyskując w zamian możliwość ograniczonego zaspokojenia własnej wierzytelności z funduszy masy upadłości. Zaspokojenie wierzyciela upadłego przez potrącenie prowadzi także do przyspieszenia i uproszczenia postępowania upadłościowego, a zarazem ograniczenia jego kosztów.

Nie ustanawiając odrębnej w stosunku do art. 498-505 k.c. regulacji potrącenia, przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego, w tym art. 94 ust. 1, jedynie modyfikują warunki skorzystania z tej instytucji. Ogłoszenie upadłości likwidacyjnej dłużnika, a zarazem wierzyciela potrącającego, nie niweczy uzyskanej przez niego możliwości złożenia oświadczenia o potrąceniu, jeżeli stan potrącalności nastąpił przed dniem ogłoszenia upadłości. Zgodnie z art. 93 ust. 1 u.p.n., potrącenie wierzytelności upadłego z wierzytelnością wierzyciela jest dopuszczalne, jeżeli obie wierzytelności istniały w dniu ogłoszenia upadłości. W stosunku do stanu

poprzedzającego ogłoszenie upadłości, przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego, z jednej strony poszerzają możliwość skorzystania z potrącenia przez to, że według art. 93 ust. 1 *in fine* u.p.n., potrącenie jest dopuszczalne, chociażby termin wymagalności jednej z wierzytelności jeszcze nie nastąpił. Jest to konsekwencją zasady wynikającej z art. 91 ust. 1 u.p.n., zgodnie z którą, zobowiązania pieniężne upadłego, których termin płatności jeszcze nie nastąpił, stają się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości. Poza tym możliwość potrącenia po ogłoszeniu upadłości jest rozszerzona przez art. 91 ust. 2 u.p.n., według którego, zobowiązania majątkowe niepieniężne zmieniają się z dniem ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i z tym dniem stają się płatne, chociażby termin ich wykonania jeszcze nie nastąpił. W konsekwencji ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika umożliwia potrącenie wierzytelności, które przed ogłoszeniem upadłości nie nadawały się do potrącenia. Z drugiej zaś strony, przepisy Prawa upadłościowego i naprawczego ograniczają możliwość potrącenia określając: wierzytelności, które nie mogą być przedmiotem potrącenia (por. art. 94 ust. 1 i art. 95 u.p.n.), jego zakres (art. 93 ust. 2 u.p.n.) oraz termin i sposób złożenia oświadczenia o potrąceniu (art. 96 u.p.n.).

Za objęciem zakresem zastosowania art. 94 ust. 1 u.p.n. oświadczenia o potrąceniu złożonego w warunkach określonych w tym przepisie zarówno przed, jak i po ogłoszeniu upadłości, przemawia wykładnia językowa. Z treści przepisu wynika, że dla oceny dopuszczalności potrącenia wierzytelności nabytej do upadłego w drodze przelewu lub indosu w terminie roku przed ogłoszeniem upadłości dłużnika obejmującej likwidację jego majątku prawnie relewantna jest jedynie okoliczność wskazana w tym przepisie, tj. to czy w chwili nabycia wierzytelności dłużnik upadłego wiedział o istnieniu podstawy do ogłoszenia upadłości. Z analizy językowej przepisu nie wynika natomiast, aby znaczenie prawne miała chwila złożenia oświadczenia o potrąceniu - przed czy po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Do odmiennej wykładni art. 94 ust. 1 u.p.n. nie przekonuje twierdzenie, iż aby uznać tę wykładnię za poprawną, analizowany przepis powinien zawierać sformułowanie: „potrącenie nie było i nie jest dopuszczalne”. Ustawodawca nie używa w przepisach czasu przeszłego dla określenia skutków wadliwych czynności prawnych. Poza tym przepis ten - o czym będzie jeszcze

mowa w dalszej części uzasadnienia - nie zawiera zakazu złożenia samego oświadczenia o potrąceniu, a jedynie wyklucza przewidziany w art. 498 § 2 k.c., skutek potrącenia dokonanego w warunkach określonych w art. 94 ust. 1 u.p.n. Ocena zaś co do dopuszczalności potrącenia jest dokonywana nie w chwili podjęcia tej czynności prawnej, lecz później, po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej dłużnika.

Z wykładni językowej wynika, że przy badaniu dopuszczalności potrącenia należy uwzględnić okoliczność subiektywną dotyczącą potrącającego, istniejącą w chwili nabycia przez niego wierzytelności: czy wiedział on o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości dłużnika. Nabycie w tych warunkach wierzytelności oznacza, że dłużnik upadłego świadomie doprowadził do sytuacji umożliwiającej mu dokonanie potrącenia nabytej wierzytelności z wzajemną wierzytelnością upadłego. Nie może ująć uwagi, że potrącenie wierzytelności po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej dłużnika skutkuje uprzywilejowaniem potrącającego w stosunku do pozostałych wierzycieli upadłego. Potrącenie prowadzi bowiem do pełnego zaspokojenia tego wierzyciela (do wysokości wierzytelności niższej), nie zaś do ograniczonego zaspokojenia według zasad dotyczących zaspokajania wszystkich wierzycieli z funduszy masy upadłości. Zaspokojenie wierzyciela, dokonującego potrącenia, mimo ekwiwalentności tej czynności prawnej, następowałoby kosztem możliwości zaspokojenia innych wierzycieli masy upadłości, skoro skutecznie potrącona wierzytelność upadłego nie weszłaby do masy upadłości. Jak zwrócono uwagę w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CZP 48/03, oraz piśmiennictwie, art. 35 § 1 pr. upadłościowego, odpowiednio także stanowiący jego odpowiednik art. 94 ust. 1 u.p.n., zawiera w sobie domniemanie, iż nabycie wierzytelności nastąpiło jedynie w celu zapewnienia sobie możliwości potrącenia, a w konsekwencji uzyskania lepszej pozycji w stosunku do innych wierzycieli i tym samym zubożenia masy upadłości. Wskazana w art. 94 ust. 1 u.p.n. okoliczność dotycząca wiedzy nabywcy wierzytelności o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości dłużnika, jest podobna do okoliczności przewidzianych w przepisach, których celem jest ochrona osób trzecich przed czynnościami dłużnika dokonanymi z pokrzywdzeniem wierzycieli. Uzasadnia to postrzeganie regulacji zawartej w art. 94 ust. 1 u.p.n. jako elementu

systemu ochrony realizacji celów postępowania upadłościowego, określonych w art. 1 ust. 1 i art. 2 u.p.n. (por. art. 106, art. 107 ust. 2, art. 116 i art. 125-135 u.p.n.). Zauważyć przy tym należy, iż część tych środków ochronnych (art. 106 i art. 107 ust. 2 u.p.n.) jest ulokowana w tej samej jednostce redakcyjnej ustawy co art. 94 ust. 1 (oddziale trzecim: „Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego w razie ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego”). Oznacza to, że poza przepisami regulującymi bezskuteczność i zaskarżanie czynności upadłego (art. 127-134) w innych częściach ustawy znajdują się regulacje prawne o podobnym charakterze, zmierzające do ochrony celów postępowania upadłościowego, w tym interesów osób trzecich - wierzycieli upadłego.

Wykładnia określająca węższy zakres zastosowania art. 94 ust. 1 u.p.n. prowadziłaby do ochrony wierzyciela upadłego, który dokonał potrącenia, kosztem innych niezaspokojonych wierzycieli upadłego, mimo wiedzy potrącającego o niewypłacalności upadłego, a tym samym świadomości istnienia innych niezaspokojonych jego wierzycieli. Częstość dotyczyłoby to wierzytelności, którą dokonujący jej potrącenia dłużnik upadłego nabył za cenę znacznie niższą od jej wartości nominalnej. Konsekwencją takich działań byłoby nie tylko pełne zaspokojenie wierzycieli dokonujących potrącenia kosztem innych wierzycieli upadłego, ale także osiągnięcie dodatkowych korzyści wynikających z nabycia wierzytelności do upadłego po zaniżonej cenie. Taka interpretacja art. 94 ust. 1 u.p.n. premiowałaby działania nieetyczne, a nawet podjęte *in fraudem legem*, co nie było celem ustawodawcy. Znajduje to potwierdzenie w uzasadnieniu projektu prawa upadłościowego Komisji Kodyfikacyjnej z 1934 r. w odniesieniu do planowanego art. 35 pr. upadłościowego, którego odpowiednikiem jest art. 94 ust. 1 u.p.n. W powołanym dokumencie zwrócono uwagę na to, że zamierzoną regulację uzasadnia względ na to, aby wierzyciel, będący także dłużnikiem upadłego, nie mógł osiągnąć nieuzasadnionej korzyści ze szkodą dla masy upadłości, co ma miejsce m.in. wtedy, gdy nabył wierzytelność wprawdzie przed ogłoszeniem upadłości, ale wiedząc już o istnieniu podstawy upadłości, a więc w oczywistym celu potrącenia ze swym długiem względem upadłego.

Wykładnia pomijająca ten wzgląd byłaby niespójna z tymi przepisami Prawa upadłościowego i naprawczego, które sankcjonują podobne w skutkach działania

upadłego podjęte przed ogłoszeniem upadłości oraz czynności pomiędzy upadłym a osobami trzecimi. Natomiast przyjęta w niniejszej uchwale wykładnia chroni skuteczność potrącenia dokonanego zarówno przed, jak i po ogłoszeniu upadłości przez tych dłużników upadłego, którzy nabyli wierzytelność do upadłego, nie wiedząc o istnieniu podstaw do ogłoszenia jego upadłości.

Założenie racjonalności ustawodawcy uzasadnia przyjęcie, że przedmiotem regulacji prawnej są stany mające realne znaczenie dla osiągnięcia istotnych dla obrotu cywilnoprawnego celów bądź ochrony preferowanych przez ustawodawcę wartości. Odmienna od przyjętej w uchwale wykładnia, zawężająca zakres zastosowania art. 94 ust. 1 u.p.n., prowadziłaby w istocie do znacznego ograniczenia jego praktycznego znaczenia dla obrotu, gdyż obejmowałaby on jedynie, rzadkie w praktyce, przypadki, gdy dłużnik upadłego, który nabył wierzytelność do upadłego w warunkach określonych w tym przepisie nie zdążył złożyć oświadczenia o potrąceniu przed ogłoszeniem upadłości. Błędne jest więc stanowisko, że interes wierzycieli upadłego jest wystarczająco chroniony także przy przyjęciu zawężającej wykładni art. 94 ust. 1 u.p.n. Gdyby tak było niezrozumiałą byłaby zmiana poprzednio obowiązującego art. 35 § 1 pr. upadłościowego, wydłużająca przewidziany w nim pierwotnie termin z sześciu miesięcy do jednego roku. Taka wykładnia art. 94 ust. 1 u.p.n. prowadziłaby także do niezrozumiałego, gdyż nieuzasadnionego celami postępowania upadłościowego ani chronionymi w nim wartościami, zróżnicowania sytuacji nabywców wierzytelności do upadłego, w zależności tylko od tego, czy zdążyli złożyć oświadczenie o potrąceniu przed ogłoszeniem upadłości. Z perspektywy ochrony celów postępowania upadłościowego, wyrażonych w art. 1 i art. 2 u.p.n., nie ma różnicy, czy oświadczenie o potrąceniu zostało zgłoszone przed, czy po ogłoszeniu upadłości.

Uwzględniając powyższe wnioski, należy przyjąć, tak jak w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CZP 48/03 w odniesieniu do art. 35 § 1 pr. upadłościowego, że art. 94 ust. 1 u.p.n. łącznie z poprzedzającym go art. 93 ust. 1, określają warunki dopuszczalności potrącenia wierzytelności dłużnika upadłego z wzajemną wierzytelnością upadłego. Przepis ten należy ujmować nie jako regulację wyłączającą możliwość złożenia samego oświadczenia o potrąceniu po stwierdzeniu warunków potrącalności wierzytelności określonych w art. 93 ust. 1

u.p.n., lecz jako regulację określającą wierzytelności, które nie mogą być przedmiotem skutecznego potrącenia. Przepis zawarty w art. 94 ust. 1 u.p.n. jest zatem przepisem szczególnym, o którym mowa w art. 505 pkt 4 k.c., wyłączającym, ze względu na ochronę praw osób trzecich (innych wierzycieli upadłego), umorzenie wierzytelności nabytych wobec upadłego przez jego dłużnika. Niedopuszczalność potrącenia, według art. 94 ust. 1 u.p.n., oznacza niezaistnienie skutku prawnego przewidzianego w art. 498 § 2 k.c. w postaci umorzenia wzajemnych wierzytelności.

Leżąca u podstaw podjętej uchwały wykładnia art. 94 ust. 1 u.p.n. nie prowadzi do ukształtowania potrącenia w przypadkach objętych tym przepisem jako czynności prawnej warunkowej. W przypadku czynności prawnej zawierającej warunek (zawieszający bądź rozwiązujący), chodzi o tego rodzaju sytuację, gdy mocą samej woli stron uzależnia się powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej od zdarzenia przyszłego i niepewnego (art. 89 k.c.). Nie jest tak w omawianym przypadku, gdyż nie z woli stron, lecz z mocy bezwzględnie obowiązującego przepisu prawa wynika, czy nastąpią określone w ustawie skutki potrącenia, jeżeli w określonym terminie od nabycia wierzytelności przez dłużnika upadłego zostanie ogłoszona jego upadłość likwidacyjna. Przepis ten określa więc przesłanki skutecznego złożenia oświadczenia o potrąceniu, których konieczność badania aktualizuje się w razie ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika. Należy mieć przy tym na uwadze, że z przepisów kodeksu cywilnego wynika, iż przy badaniu skuteczności potrącenia podlegają uwzględnieniu także okoliczności istniejące przed złożeniem oświadczenia o potrąceniu i decydujące o powstaniu tzw. stanu potrącalności. W rozważanym przypadku należy dodatkowo uwzględnić okoliczność istniejącą w chwili nabycia wierzytelności przez dłużnika upadłego.

Trafnie zauważa się, że konsekwencją wykładni art. 94 ust. 1 u.p.n. przyjętej w niniejszej uchwale jest wystąpienie stanu niepewności co do skutków złożonego oświadczenia o potrąceniu. Stan niepewności co do stanu prawnego występuje jednak także w przypadku dokonania innych wadliwych czynności prawnych. Ustawodawca nie wyklucza przy tym skutków wadliwych czynności prawnych występujących od chwili dokonania tych czynności, kształtowanych

z uwzględnieniem zdarzeń, które nastąpiły już po ich dokonaniu. Ma to w szczególności miejsce w przypadku sankcji nieważności względnej, kiedy o skutkach dokonanej czynności prawnej decydują późniejsze oświadczenia woli uczestników tej czynności lub orzeczenie sądu. Podobnie w odniesieniu do analizowanego przepisu o niewystąpieniu przewidzianego w art. 498 § 2 k.c. skutku prawnego przesądza ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika-wierzyciela w ciągu ostatniego roku od nabycia wierzytelności do upadłego. Dopiero upływ rocznego terminu, o którym mowa w art. 94 ust. 1 u.p.n., powoduje skuteczność *ex tunc* złożonego oświadczenia o potrąceniu przez dłużnika upadłego.

Przyjęcie określonego wyżej skutku potrącenia dokonanego w warunkach określonych w art. 94 ust. 1 u.p.n. pozwala podważyć zasadniczy argument podnoszony dla uzasadnienia wykładni ujmującej węższy zakres zastosowania tego przepisu, że szersze jego zastosowanie prowadziłoby do zniweczenia nieodwracalnego skutku materialnoprawnego potrącenia dokonanego przed ogłoszeniem upadłości, jakim jest wzajemne umorzenie wierzytelności. Skoro ogłoszenie upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika powoduje, że w odniesieniu do wierzytelności objętych potrąceniem, dokonanym przed ogłoszeniem upadłości, nie następuje skutek przewidziany w art. 498 § 2 k.c., to nadal wierzytelność upadłego objęta potrąceniem wchodzi w skład masy upadłości. Przepis zawarty w art. 94 ust. 1 u.p.n. nie prowadzi więc do zniweczenia materialnoprawnych skutków dokonanego potrącenia, lecz do tego, że skutki te - w postaci umorzenia wierzytelności objętych potrąceniem - w ogóle nie następują.

Uznanie, że potrącenie dokonane przed ogłoszeniem upadłości w warunkach określonych w art. 94 ust. 1 u.p.n. nie prowadzi do umorzenia wierzytelności oznacza, że wierzytelność upadłego objętą nieskutecznym potrąceniem należy traktować jako składnik majątku upadłego, o którym mowa w art. 13 ust. 1 u.p.n., co powinno być uwzględnione przy ocenie sądu upadłościowego istnienia podstaw do odmowy ogłoszenia upadłości i wyborze sposobu prowadzenia upadłości.

Rozstrzygnięciu przedstawionego zagadnienia w sposób wskazany w uchwale nie sprzeciwiają się też ewentualne trudności dowodowe związane z koniecznością wykazania, że dokonujący potrącenia w chwili nabycia wierzytelności do upadłego wiedział o podstawach do ogłoszenia upadłości dłużnika. Po pierwsze, sama trudność w stosowaniu przepisu polegająca na konieczności dowodzenia stanu wiedzy potrącającego o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości dłużnika nie może uzasadniać odrzucenia trudniejszego kierunku jego wykładni. Kwestionujący skuteczność potrącenia musi zawsze liczyć się z koniecznością udowodnienia przytaczanych twierdzeń. Po drugie, konieczność oceny, czy nabywca wierzytelności, będący dłużnikiem upadłego, w chwili jej nabycia wiedział o istnieniu podstaw do ogłoszenia upadłości, zachodzi także wtedy, gdy oświadczenie o potrąceniu wierzytelności nabytej w terminie roku przed ogłoszeniem upadłości zostanie złożone po ogłoszeniu upadłości. Uwzględnienie podnoszonego wyżej argumentu o charakterze utylitarnym nie wyeliminowałoby więc trudności w stosowaniu analizowanego przepisu.

Z tych względów na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjęto uchwałę, jak na wstępie.